

Szwankowska, Hanna

Sprawozdanie Zarządu Towarzystwa Miłośników Historii za okres 17. III. 1970 - 30. III. 1971

Przegląd Historyczny 62/3, 603-607

1971

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

SPRAWOZDANIE ZARZĄDU TOWARZYSTWA MIŁOŚNIKÓW HISTORII
ZA OKRES 17 MARCA 1970 — 30 MARCA 1971

1. Zarząd Towarzystwa

W roku sprawozdawczym prace Towarzystwa prowadził Zarząd wybrany na 2 lata na walnym zebraniu 21 marca 1969 w składzie:

Prezes — prof. dr Janusz Woliński
 Wiceprezesa — prof. dr Andrzej Wyczański
 doc. dr Marian Marek Drozdowski
 Sekretarz — mgr Hanna Szwankowska
 Skarbnik — mgr Andrzej Janowski
 Członkowie: — doc. dr Krzysztof Groniowski
 doc. dr Jerzy Holzer
 dr Jan Kosim
 dr Jan Molenda
 dr Teresa Monasterska
 dr Maria Nietyksza
 mgr Wiktor Nowakowski
 płk doc. dr Leonard Ratajczyk
 mgr Henryk Rutkowski
 kustosz Adam Słomczyński
 prof. dr Adam Wolff
 doc. dr Andrzej Wyrobisz

Komisja Rewizyjna:

— mec. Juliusz Dunin
 doc. dr Antoni Mączak
 płk mgr Tadeusz Rawski
 dyr. doc. Michał Wąsowicz
 mgr Hieronim Weiss

W dniu 7 kwietnia 1970 zmarł prof. dr Janusz Woliński — długoletni i wielce zasłużony Prezes naszego Towarzystwa. W dniu 21 kwietnia t.r. Zarząd powierzył, do najbliższego walnego zebrania, pełnienie obowiązków prezesa, dotychczasowemu wiceprezesowi — prof. drowi Andrzejowi Wyczańskiemu. Od 23 października 1970, wobec wyjazdu prof. Wyczańskiego za granicę, Zarząd powierzył pełnienie obowiązków drugiego wiceprezesa — mgrowi Henrykowi Rutkowskiemu.

Nad grobem Prezesa — Janusza Wolińskiego przemówił z serdecznym żalem prof. Wyczański. Towarzystwo zamieściło o nim wspomnienie w „Życiu Warszawy”. W dniu 22 czerwca zorganizowano zebranie, poświęcone działalności naukowej Zmarłego; w „Przeglądzie Historycznym” (nr 4/70) i „Kronice Warszawy” (nr 4/70) ukazały się artykuły charakteryzujące Jego postać, dorobek naukowy.

i zasługi dla naszego Towarzystwa. Fotografie Profesora umieściliśmy w pokoju sekretariatu wśród zainicjowanych przez Niego portretów prezesów, działaczy Towarzystwa i wybitnych historyków.

2. Członkowie

Liczba członków na dzień 31 marca 1971 wynosiła 738 osób. W okresie sprawozdawczym przyjęto 41 osób, zmarło 8, skreślono 6 osób na własną prośbę. Nie wszystkich członków można uważać jako czynnych; wielu nie interesuje się pracami Towarzystwa, ogromnie rzadko bywa na zebraniach, zalega w opłacaniu składek. Przypomnienia o obowiązku opłacania składek zamieszczane ostatnio dwukrotnie w komunikatach — przynoszą zbyt mały rezultat. Około 100 osób zalega z opłaceniem składek 5 lub więcej lat. Do opieszalych, Zarząd wystosuje po raz trzeci, upomnienia imienne. W wypadku braku odpowiedzi — zostaną oni skreśleni z listy członków.

3. Działalność Towarzystwa

a) Zebrania naukowe, prace Sekcji:

Sekcja Historii Wojskowości, prowadzona przez Prezydium, któremu przewodniczył płk doc. dr L. Ratajczyk pracowała bardzo systematycznie, z niesłabnącą energią; zorganizowała 11 zebrań. Kontynuowano cykl odczytów związanych z problematyką II wojny światowej, w związku z 25 rocznicą jej zakończenia. Tematy te spotykały się z dużym zainteresowaniem nie tylko historyków, lecz i wielu członków—miłośników (frekwencja na zebraniach 47—90 osób); należy podkreślić ożywione dyskusje. Po ukończeniu tego cyklu Sekcja zorganizowała zebrania poświęcone 140 rocznicy powstania listopadowego, w związku ze 150 rocznicą urodzin Engelsa — teoretyka wojskowości, sięgnęła do historii I wojny światowej i do polskiej myśli wojskowo-politycznej w okresie walk narodowowyzwoleńczych. Informacje o odbytych zebraniach zamieszczano w Kronice „Wojskowego Przeglądu Historycznego”. Zarząd Sekcji nawiązał współpracę z Kołem Naukowym Historyków Wojskowej Akademii Politycznej. Sekcja projektowała również wycieczkę wojskowo-historyczną na teren przyczółka Magnuszewskiego i do Studzianek, lecz odwołano ją — wobec zbyt małej liczby chętnych.

Sekcja Historii Warszawy, kierowana przez Prezydium pod przewodnictwem dr J. Kosima zorganizowała 8 zebrań naukowych (jedno wraz z Sekcją Historii Najnowszej), jedno zebranie nie odbyło się z winy prelegenta. Należy podkreślić duży wkład pracy Sekcji w zorganizowanie V dorocznego spotkania warsawianistów w Pomarańczarni w Łazienkach. Sekcja brała również udział w pracach redakcyjnych serii „Biblioteki Wiedzy o Warszawie” oraz serii im. T. Korzona.

Zebrania poświęcono wielu aspektom dziejów stolicy, zagadnieniom związanym z II wojną (walka zbrojna, walka o dobra kultury), dziejom Warszawy XVIII i XX w., dyskusjom nad interesującymi pozycjami, problemom sztuki i socjologii.

Sekcja uczestniczyła, wspólnie z Pracownią Dziejów Warszawy Instytutu Historii PAN, w zorganizowaniu sympozjum naukowego na temat „Ludność Warszawy XIX-wiecznej” i kilku spotkań dyskusyjnych Pracowni.

Zorganizowane staraniem Sekcji Historii Warszawy i Zarządu przy współudziale Wydziału Kultury PRN i Zarządu Głównego Towarzystwa Przyjaciół Warszawy V doroczne spotkanie warsawianistów zgromadziło 27 kwietnia 1970 w Pomarańczarni w Łazienkach 110 osób, które wysłuchały referatów: prof. dra Micha-

ła Kaczorowskiego, „Warszawa w polityce Ministerstwa Odbudowy”; dra Jana Górskiego, „Dyskusje i polemiki wokół odbudowy Warszawy”; prof. dra Stefana Nowakowskiego, „Badania socjologiczne nad Warszawą powojenną”; doc. dra Mariana M. Drozdowskiego, „Świadomość historyczna współczesnych warszawiaków”.

Na spotkaniu wręczono dyplomy honorowe za najlepsze *varsaviana* roku, wytypowane przez Jury TMH i Towarzystwa Przyjaciół Warszawy, przy współudziale Wydziału Kultury PRN m. st. Warszawy, który finansował imprezę. Dyplomy honorowe otrzymali: Aleksander Król za pracę „Zamek Królewski w Warszawie”, PIW 1969; Juliusz Wiktor Gomułicki za dotychczasowy dorobek w zakresie *varsavianistyki* oraz za wybór i opracowanie antologii pt. „Cztery wieki poezji o Warszawie”, PIW 1970; Zygmunt Szweykowski za wybitny poziom naukowy wielotomowej (19 tomów) edycji „Kronik” Bolesława Prusa oraz za redakcję wydawnictwa pt. „Bolesław Prus. 1847—1912. Kalendarz życia i twórczości”, oprac. K. Tokarżówna i S. Fita, PIW 1969; Stefan Nowakowski za redakcję pracy zbiorowej pt. „Warszawa. Socjologiczne problemy stolicy i aglomeracji”, KiW 1969; Krystyna Sroczyńska za monografię pt. „Zygmunt Vogel”, Ossolineum 1969; Tadeusz Kubalski za pracę pt. „W szeregach «Baszty»”, MON 1969.

Sekcja Historii Najnowszej, kierowana przez dr T. Monasterską, przewodniczącą Prezydium, stwierdziła w II półroczu ożywienie zainteresowania zebraniem. Sekcja zorganizowała 9 zebrań. Poświęcono je dyskusji nad ciekawszymi publikacjami dotyczącymi ostatniej wojny oraz szerszym zagadnieniom politycznym końca XIX i początku XX w. Przy Sekcji Historii Najnowszej rozpoczęła działalność komisja dla opracowania historii udziału kobiet w walkach o niepodległość. Komisja ta powstała z inicjatywy społecznej kilku pań, które rozpoczęły przed paroma laty pracę nad kartoteką osobową poległych i zmarłych uczestniczek walk o niepodległość, zwłaszcza w latach II wojny światowej. Kartoteka ta, oparta początkowo o druki zwarte, jest rozszerzana w miarę postępu poszukiwań bibliograficznych. Komisja zorganizowała zebranie informacyjno-sprawozdawcze, które spotkało się z dużym zainteresowaniem członkiń TMH. Dla ułatwienia kontaktów wprowadzono dyżur popołudniowy w pokoju sekretariatu TMH.

Sekcja Historii Mazowsza, kierowana przez prof. dr A. Wolffa i mgr H. Rutkowskiego, zorganizowała 2 zebrania, w których uczestniczyli głównie historycy specjalizujący się w dziejach Mazowsza; nie jest ich wielu i tym należy tłumaczyć małą frekwencję na zebraniach.

Więcej niż zwykle było w okresie sprawozdawczym zebrań plenarnych, mianowicie 6. Zaliczyć do nich trzeba zebranie poświęcone działalności naukowej prof. Janusza Wolińskiego i wieczór poświęcony pamięci prof. dr Tadeusza Manteuffla (organizowany razem z Instytutem Historycznym UW i Instytutem Historii PAN). W bieżącym roku kalendarzowym, w okresie ożywienia politycznego, Prezydium zainicjowało cykl zebrań plenarnych poświęconych wybitnym jednostkom z historii Europy XX w.; pierwsze z nich o Churchillu i de Gaulle'u wzbudziły duże zainteresowanie.

Historii do końca XV w. poświęcono 1 zebranie, historii XVI—XVIII w. — 3 zebrania, XIX w. — 8, XX w. — 18 zebrań, różnym zagadnieniom — 7.

b) Działalność wydawnicza:

• Organ Towarzystwa — „Przegląd Historyczny” ukazuje się regularnie — 4 zeszyty w roku o łącznej objętości około 75 arkuszy. Redaktorem „Przeglądu” jest prof. dr Stefan Kieniewicz. Do Komitetu Redakcyjnego wchodzi: prof. dr I. Biežuńska-Małowist, doc. dr A. Garlicki, doc. dr A. Mączak, doc. dr A. Wyrobisz, mgr S. K. Kuczyński, mgr R. Karpiński.

W serii popularno-naukowej „Biblioteka Wiedzy o Warszawie”, nad której uruchomieniem pracowano parę lat, ukazały się 3 tomy: 1. Andrzeja Zahorskiego — „Warszawa za Sasów i Stanisława Augusta”; 2. „W pracy i w walce. Wspomnienia robotników warszawskich z przełomu XIX i XX w.”, opracował Janusz Durko; 3. Janina Kulczycka-Saloni — „Życie literackie Warszawy w latach 1864—1892”. W bieżącym roku kalendarzowym ukażą się: Adama Kerstena, „Warszawa za panowania Jana Kazimierza”; Zdzisława Libery, „Życie literackie Warszawy za Stanisława Augusta” oraz Ireneusza Ihnatowicza, „Z dziejów burżuazji warszawskiej w XIX w.”. W najbliższym czasie zostaną zawarte umowy na monografie, których tematyka koncentrować się będzie na najnowszych dziejach Warszawy: lata II Rzeczypospolitej, walka z okupantem hitlerowskim i odbudowa.

Komitet Redakcyjny (doc. dr M. Drozdowski, dr J. Kosim, dr M. Niećksza, mgr H. Szwanowska, przy współudziale dr Haliny Kiepurskiej) prowadzi prace koordynacyjne i redakcję merytoryczną wszystkich pozycji. Wydawcą jest Państwowy Instytut Wydawniczy; serię subsydiuje Wydział Kultury Prezydium Rady Narodowej m. st. Warszawy.

W roku bieżącym ukaże się po dłuższej przerwie tom monografii z gospodarczych dziejów Warszawy w serii „Biblioteki im. T. Korzona”: Kordiana Tarasiewicza, „Kawa po warszawsku. Dzieje firmy Pluton”, sumptem Gospodarczego Instytutu Wydawniczego.

4. Akcje rozpoczęte i w przygotowaniu

Jedną ze stałych trosk powracających pod obrady Zarządu jest ponowne nawiązanie kontaktów Towarzystwa ze środowiskiem nauczycielskim. Prowadziliśmy rozmowy z Kuratorium Okręgu Szkolnego Warszawskiego w sprawie zorganizowania dyskusji przedstawicieli nauczycieli historii z naukowcami — autorami nowych programów dla szkół. Nawiązanie współpracy z dr J. Maternickim z IH UW, który podjął się zorganizowania sekcji współpracy z nauczycielami, daje uzasadnione nadzieje, że od początku nowego roku szkolnego Towarzystwo będzie mogło reaktywować tę ważną sekcję.

Przygotowania do dorocznej sesji varsavianistów są w toku. Tematem jej będzie: „Warszawa a Mazowsze w dziejach i obecnie”. Sesja odbędzie się w Płocku.

Decyzja odbudowy Zamku Królewskiego w Warszawie jest dla warszawskiego środowiska historyków szczególnie ważna i mobilizująca. Już od roku przedstawiciele Zarządu Towarzystwa brali udział w pracach Komisji Naukowej do dziejów Zamku, zorganizowanej z inicjatywy prof. St. Lorentza i doc. dr M. Drozdowskiego. Obecnie, w gorącym okresie prac organizacyjnych i przygotowawczych prace tej Komisji są bardzo intensywne. Zarząd, w imieniu Towarzystwa, zgłosił do Obywatelskiego Komitetu Odbudowy Zamku gotowość współpracy. Pragniemy organizować dla ogółu członków spotkania z kierownictwem odbudowy, celem poinformowania i umożliwienia dyskusji, szczególnie nad koncepcją użytkową Zamku. Zwróciliśmy się do członków z apelem o popieranie finansowe akcji zbórkowej, traktowanej indywidualnie, bezpośrednio na konto Obywatelskiego Komitetu Odbudowy Zamku.

5. Sprawy organizacyjne

Jak wynika ze sprawozdania, niektóre zebrania Towarzystwo organizowało wspólnie z innymi instytucjami i stowarzyszeniami: Instytutem Historii PAN, Instytutem Historycznym UW, Komitetem Nauk Historycznych PAN, Sekcją Wojskową Koła Naukowego Historyków WAP oraz Towarzystwem Przyjaciół Warszawy.

W okresie sprawozdawczym Zarząd zbierał się 4 razy, Prezydium 6 razy. Komitety Redakcyjne i Prezydium Sekcji — w miarę potrzeby.

Specjalnie wyłoniona Komisja (mgr W. Nowakowski, mgr A. Janowski) przy udziale p. Zofii Wóycickiej prowadziła kłopotliwe pertraktacje z Zarządem Oddziału Warszawskiego Związku Nauczycielstwa Polskiego, który od 10 lat dzierżawi willę „Arkadia” w Kazimierzu. Związek nie wywiązał się z warunków dzierżawy, którym było przeprowadzenie podstawowych inwestycji i remontu generalnego. Koncepcja Związku rozbudowy willi na duży ośrodek wypoczynkowo-szkoleniowy nie mogła być przyjęta przez władze konserwatorskie decydujące o zabudowie zabytkowego zespołu miejskiego Kazimierza nad Wisłą. Zarząd sugerował inne rozwiązanie sprawy. Z ramienia ZNP opracowano nowy projekt zaprowadzenia podstawowych inwestycji bez dobudowywania kuchni, a więc polepszenie warunków pobytu (całorocznego), bez wprowadzania wyżywienia na miejscu. Umowa, pod tymi nowymi warunkami, będzie podpisana w najbliższym czasie.

W okresie sprawozdawczym wpłynęły odpowiedzi na ankietę TMH, której wyniki zostaną przedstawione oddzielnie.

Hanna Szwankowska

ANKIETA TOWARZYSTWA MIŁOŚNIKÓW HISTORII W 1970 R.

W lutym 1970 r. została rozesłana przez Zarząd Towarzystwa Miłośników Historii w Warszawie ankietą do wszystkich członków, których TMH liczyło wówczas 708. W ciągu prawie 3 miesięcy napłynęło 159 odpowiedzi, tj. od 22% członków Towarzystwa. Ankietą była anonimowa, ale kilkanaście osób ujawniło swoje nazwiska.

Liczba odpowiedzi na ankietę nie jest wielka, jak wynika jednak z frekwencji na zebraniach i z zaległości w opłacaniu składek, znaczną część członków TMH stanowią „martwe dusze”. Wydaje się, że wyniki ankiety można uznać za reprezentatywne nie tylko dla grupy 159 osób, ale dla całej aktywnej części członków TMH.

Podział zawodowy uczestników ankiety przedstawia się następująco (nb. granice między niektórymi grupami są nieostre): 84 pracowników nauki (53%), 25 nauczycieli, 12 redaktorów, publicystów i dziennikarzy, 8 archiwistów, 7 prawników, 6 ekonomistów, 5 bibliotekarzy, 5 oficerów w stanie spoczynku, 3 pracowników umysłowych, 2 inżynierów, 2 historyków o zawodzie bliżej nie określonym. 41% odpowiadających należy do TMH mniej niż 10 lat, 36% od 10 do 20 lat, a 23% ponad 20 lat.

W odpowiedzi na pytanie, który okres historii jest przedmiotem bliższego zainteresowania, duża część uczestników ankiety wymieniła 2 okresy, niektórzy nawet więcej. Charakterystyczne jest łączenie zainteresowania dawniejszymi epokami z historią XX wieku. Zajmowanie się historią Polski w każdym okresie przeważa nad historią powszechną, jednakże w większości występuje łączenie zainteresowań historią Polski i powszechną: starożytność — 7 osób (4%), średniowiecze Polski — 25 (16%), średniowiecze powszechne — 21 (13%), historia XVI—XVIII w. Polski — 34 (21%), powszechna — 18 (11%), historia XIX w. Polski — 65 (41%), powszechna — 40 (25%), historia XX w. Polski — 100 (63%), powszechna — 60 (38%).

Na pytanie dotyczące 3 wybranych dziedzin historii, którymi zajmują się osobne sekcje TMH, odpowiadający wykazali taki podział zainteresowań (także tutaj wystąpiło łączenie nawet wszystkich trzech dziedzin): historia Warszawy — 74